

Trefniadau Datgelu a Gwahardd newydd mewn Ysgolion (Hydref 2013)

Diffiniad newydd o 'Weithgaredd a Reoleiddir'

Y diffiniad o Weithgaredd a Reoleiddir yw gweithgaredd heb oruchwyliaeth mewn ystod gyfyngedig o sefydliadau lle y mae cyfle i ddod i gysylltiad â phlant – gelwir y rhain yn lleoedd penodedig ('specified places') mewn deddfwriaeth ac maent yn cynnwys ysgolion, cartrefi plant, safleoedd gofal plant a sefydliadau cyn ysgol.

O dan y trefniadau newydd ar gyfer datgelu a gwahardd, mae 'Gweithgaredd a Reoleiddir' yn cynnwys y gweithgareddau heb oruchwyliaeth a ganlyn:

- Addysgu
- Hyfforddi
- Rhoi cyfarwyddyd
- Gofalu am blant neu eu goruchwyllo
- Darparu cyngor/cyfarwyddyd ar les
- Gyrru cerbyd i blant yn unig

Yn ogystal â hyn, er mwyn ei gyfrif yn Weithgaredd a Reoleiddir, rhaid i weithgaredd heb oruchwyliaeth o'r fath gael ei gyflawni mewn lle penodedig o'r fath yn rheolaidd. Ystyr 'rheolaidd' yw ei fod yn cael ei gyflawni gan yr un person yn aml (unwaith yr wythnos neu'n amlach), neu ar bedwar neu fwy o ddiwrnodau mewn cyfnod o 30 niwrnod (neu, mewn rhai achosion, dros nos).

Rhai o'r gweithgareddau nad ydynt bellach yn cael eu hystyried yn Weithgaredd a Reoleiddir o dan y trefniadau datgelu a gwahardd newydd yw:

- Gweithgareddau a gyflawnir gan wirfoddolwyr sy'n cael eu goruchwyllo ar lefel resymol o ddydd i ddydd;
- Gwasanaethau achlysurol neu dros dro fel gwaith cynnal neu atgyweirio.

Diddymu 'Gweithgarwch Rheoledig'

Nid yw'r categori 'Gweithgarwch Rheoledig' yn bodoli bellach o dan y trefniadau datgelu a gwahardd newydd. Roedd y categori hwn yn cynnwys pobl a all fod â llai o gysylltiad â phlant na'r rheini mewn Gweithgaredd a Reoleiddir, er enghraifft, rhai sy'n delio â chofnodion, ac aelodau o Fwrdd Llywodraethwyr. O'r blaen, gallai cyflogwyr wirio a oedd pobl a oedd yn gweithio mewn Gweithgarwch Rheoledig ar y rhestrau gwahardd, ond ni allant wneud hyn bellach (er y gallai gweithiwr fod yn gymwys ar gyfer gwiriad DBS ar sail y rôl sydd ganddo). O ganlyniad i hyn, o fis Medi 2012 nid yw ysgol yn gallu gwirio a yw aelodau o Fwrdd Llywodraethwyr ar restr wahardd, *ond gallant gael Gwiriad Datgeliad Manylach o hyd.*

Ar gyfer pwy y mae angen gwiriad DBS?

Staff addysgu a staff eraill sy'n gweithio am dâl

Rhaid cynnal gwiriad fetio cyn cyflogi ar yr holl staff addysgu a staff eraill a benodir i swyddi mewn ysgolion sy'n ymwneud â gofalu am, goruchwyllo neu fod yn llwyr gyfrifol am blant cyn iddynt ddechrau yn eu swyddi.

O dan y trefniadau newydd ar gyfer datgelu a gwahardd mae athrawon a staff nad ydynt yn addysgu'n cael eu hystyried yn weithwyr sy'n cyflawni Gweithgaredd a Reoleiddir heb oruchwyliaeth mewn Lle Penodedig fel ysgol. Oherwydd hyn, yn achos y mathau o staff sydd wedi'u rhestru isod, bydd angen o hyd am Dystysgrif Datgeliad Manylach ac am wirio a yw rhywun ar 'restr wahardd' y DBS o unigolion sy'n anaddas i weithio gyda phlant:

- athrawon amser llawn a rhan-amser;
- staff nad ydynt yn addysgu fel:
 - cynorthwyr ystafell ddosbarth mewn ysgol
 - cynorthwyr technegol/labordy mewn ysgol
 - llyfrgellwyr ysgol
 - staff swyddfeydd ysgolion
 - gofalwyr ysgolion
 - staff arlwyyo ysgolion
 - staff glanhau ysgolion
 - staff tiroedd ysgolion
 - nyrsys ysgol
 - bwrsariaid ysgol
 - cynorthwyr ieithoedd modern

Os yw'r ysgol yn cyflogi staff cyflenwi'n uniongyrchol, rhaid i'r ysgol sicrhau bod holl wiriadau perthnasol y DBS wedi'u cwblhau yn yr un modd ag ar gyfer yr holl staff cyflogedig eraill.

Darpariaeth frys yn absenoldeb staff nad ydynt yn addysgu

Yn ogystal â hyn, ceir sefyllfaoedd annisgwyl lle y bydd angen i staff heblaw staff addysgu ddarparu gwasanaeth yn lle staff parhaol os ceir argyfwng. Mae'n bosibl y bydd angen gwneud trefniadau dros dro ar frys ar gyfer y staff hyn mewn amgylchiadau o'r fath cyn gwneud gwiriad fetio.

Mewn sefyllfaoedd lle nad oes modd cael gwiriad fetio o flaen llaw, rhaid i benaethiaid wneud asesiad o risg a rhaid cymryd pob cam angenrheidiol mewn sefyllfa o'r fath i ddiogelu plant a phobl ifanc.

Ysgolion estynedig

Mae nifer o ysgolion cynradd ac uwchradd eisoes yn cynnig brecwast a chlybiau ar ôl ysgol a gwasanaethau eraill. Bydd y ddarpariaeth o glybiau cyn ac ar ôl ysgol yn cael ei datblygu ymhellach o dan yr agenda ysgolion estynedig. Mae hyn yn cynnwys amrywiaeth eang o wasanaethau fel gofal plant, cymorth astudio, gwahanol fathau o ddysgu i deuluoedd a chymorth i rieni, atgyfeirio cyflym a rhwydd at nifer o wasanaethau arbenigol i ddisgyblion a defnydd o gyfleusterau'r ysgol gan y gymuned ar gyfer gweithgareddau fel chwaraeon a TGCh. Cynigir y gwasanaethau hyn ar safle'r ysgol, ar safleoedd ysgolion eraill, neu drwy ddarparwyr eraill.

Bydd y gofynion ar ysgolion yng nghyswllt staff a gwirfoddolwyr presennol yr ysgol yn cael eu hymestyn i gynnwys y rheini sy'n darparu gwasanaethau estynedig. Felly os bydd y corff

llywodraethu'n darparu gwasanaethau neu weithgareddau dan oruchwyliaeth neu reolaeth uniongyrchol staff yr ysgol, bydd trefniadau'r ysgol ar gyfer penodi, recriwtio a gwiriadau fetio a chadw cofnodion yn gymwys i hyn.

Lle y mae trydydd parti'n gyfrifol am redeg y gwasanaethau, rhaid cael llinellau atebolrwydd clir a chytundebau ysgrifenedig sy'n pennu'r cyfrifoldeb dros gynnal gwiriadau recriwtio a fetio ar staff a gwirfoddolwyr.

Dechrau gweithio cyn cael Datgeliad

Os oes angen cael Datgeliad, dylid ei gael cyn i'r unigolyn ddechrau yn ei swydd, os oes modd. Beth bynnag, rhaid ei gael cyn gynted â phosibl ar ôl penodi'r unigolyn a rhaid cyflwyno'r cais am Ddatgeliad cyn i'r unigolyn ddechrau yn ei swydd. Mae penaethiaid, prifathrawon ac awdurdodau lleol yn cael arfer disgrisiwn i ganiatáu i unigolyn ddechrau yn ei swydd yn eu hysgolion cyn cael y Datgeliad, ond dylent sicrhau bod yr unigolyn yn cael ei oruchwyllo'n briodol. Rhaid i sefydliadau sicrhau bod yr oruchwyliaeth yn bodloni'r safonau statudol yn y Canllawiau Statudol ar Oruchwyllo a gyhoeddwyd gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros Addysg yng nghyswllt gweithgaredd a reoleiddir gyda phlant. *Dehongliad Cyngor Gwynedd o 'oruchwyliaeth digonol cyson' yw goruchwyliaeth 100% o'r amser.*

Sut i benderfynu a yw cofnod troseddol y person yn berthnasol

Rhaid barnu ar addasrwydd yr ymgeisydd ar sail y canlyniadau o'r holl wiriadau cyn penodi perthnasol sydd wedi'u gwneud arno. Nid yw'r ffaith bod gan rywun gofnod troseddol yn golygu o reidrwydd ei fod yn anaddas i weithio gyda phlant neu bobl ifanc. Ni ddylech ddiystyru rhywun ar gyfer swydd dim ond am fod gwybodaeth wedi'i datgelu ar dystysgrif DBS neu wiriad Swyddfa Cofnodion Troseddol a roddwyd o'r blaen.

Rhaid i gyflogwyr benderfynu ynghylch addasrwydd yr unigolyn i weithio gyda phlant, gan ystyried dim ond y troseddau hynny a all fod yn berthnasol i swydd benodol neu sefyllfa benodol.

Wrth benderfynu a yw collfarnau'n berthnasol, dylid ystyried nifer o bwyntiau:

- **Natur y trosedd:** Fel arfer, bydd collfarnau am droseddau rhywiol neu dreisgar neu gollfarnau sy'n ymwneud â chyffuriau'n awgrymu'n gryf iawn bod rhywun yn anaddas i weithio gyda phlant a phobl ifanc.
- **Natur y swydd:** Yn aml bydd natur y swydd yn bwysig wrth asesu a yw collfarn yn berthnasol. Er enghraifft, byddai troseddau difrifol sy'n ymwneud â rhyw, trais, cyffuriau neu alcohol yn peri pryder neilltuol os oedd y swydd yn cynnwys darparu gofal. Byddai troseddau sy'n gysylltiedig â gyrru neu yfed yn berthnasol i swyddi sy'n galw am gludo plant a phobl ifanc.
- **Oed y trosedd:** Mae'n bosibl y bydd troseddau a ddigwyddodd flynyddoedd lawer yn ôl yn llai perthnasol na throseddau diweddar. Fodd bynnag, mae collfarnau am droseddau treisgar neu rhywiol difrifol neu droseddau difrifol yng nghyswllt camddefnyddio sylweddau'n fwy tebygol o beri pryder parhaus nag ambell achos o anonestrydd, er enghraifft, pan oedd y person yn ifanc. Rhaid pwysu a mesur y cyfle i adsefydlu troseddwr ochr yn ochr â'r angen i amddiffyn plant a phobl ifanc.
- **Amllder y trosedd:** Mae cyfres o droseddau dros gyfnod yn fwy tebygol o beri pryder nag ambell gollfarn am drosedd bach.

Gwirfoddolwyr

Y diffiniad o wirfoddolwr yw person sy'n cyflawni gweithgaredd sy'n golygu treulio amser yn ddi-dâl (heblaw am gostau teithio a threuliau parod eraill sydd wedi'u cymeradwyo), gan wneud rhywbeth er budd rhywun (unigolion neu grwpiau) heblaw perthnasau agos neu'n ychwanegol at berthnasau agos.

O dan y trefniadau newydd ar gyfer datgelu a gwahardd, cafwyd newid yn y fetio ar wirfoddolwyr mewn ysgolion. Yn awr mae dau fath o wirfoddolwr yn gweithio mewn ysgolion:

- Y rheini sy'n gweithio heb oruchwyliaeth;
- Y rheini sy'n gweithio o dan oruchwyliaeth

Gwirfoddolwyr sy'n gweithio heb oruchwyliaeth

Mae gwirfoddolwyr sydd heb eu goruchwyllo'n cael eu cyfrif o hyd yn rhai sy'n gweithio mewn Gweithgaredd a Reoleiddir ac felly bydd angen Tystysgrif Datgeliad Manylach ar eu cyfer a gwiriad o'r rhestrau gwahardd.

Gwirfoddolwyr sy'n gweithio o dan oruchwyliaeth

Os yw gwirfoddolwr yn cael ei oruchwyllo, yna, o dan y trefniadau newydd ar gyfer datgelu a gwahardd, ni fydd yn cael ei ystyried yn un sy'n gweithio mewn Gweithgaredd a Reoleiddir ac felly nid yw'n orfodol bellach fod yr ysgol yn cael Tystysgrif Datgeliad Manylach. Er hynny, mae hawl gan yr ysgol o hyd i gael tystysgrif o'r fath os yw'n dymuno. Er enghraifft, os yw'r ysgol yn credu bod pryder ymysg staff lleol na ellir cynnig *goruchwyliaeth ddigonol yn gyson*, yna bydd hawl gan yr ysgol i wneud cais am Dystysgrif Datgeliad Manylach, heb wiriad o'r rhestrau gwahardd.

Penderfynu beth yw 'Goruchwyliaeth Ddigonol'

Yn unol â'r ddyletswydd statudol, mater i'w benderfynu gan yr awdurdod lleol neu'r ysgol yw a ydynt yn gallu darparu lefel o oruchwyliaeth sy'n ddigonol, yn eu barn nhw, i gael sicrwydd rhesymol ar gyfer amddiffyn plant sydd o dan eu gofal. *Dehongliad Cyngor Gwynedd o 'oruchwyliaeth digonol cyson' yw goruchwyliaeth 100% o'r amser.*

Er mwyn peidio â chyfrif gwaith dan oruchwyliaeth yn Weithgaredd a Reoleiddir (os byddai fel arall, pe na byddai'n cael ei oruchwyllo), rhaid cyflawni tair dyletswydd gyfreithiol bwysig:

- 1 Rhaid cael goruchwyliaeth gan berson sy'n cyflawni Gweithgaredd a Reoleiddir ei hun;**
- 2 Rhaid bod yr oruchwyliaeth yn digwydd yn rheolaidd ac o ddydd i ddydd:** Mae'r ddyletswydd i sicrhau bod yr oruchwyliaeth yn 'rheolaidd' yn golygu, er enghraifft, na fydd y rhan fwyaf o'r goruchwyllo'n digwydd yn wythnosau cyntaf y gweithgaredd ac wedyn yn lleihau, gan ddod yn rhywbeth achlysurol. Rhaid iddi ddigwydd yn barhaus, pa un a yw'r gwirfoddolwr newydd ddechrau neu'n cyflawni'r gweithgaredd ers cryn amser;
- 3 Rhaid i'r oruchwyliaeth fod yn rhesymol yn yr holl amgylchiadau i sicrhau bod plant wedi'u hamddiffyn:** Gall lefel yr oruchwyliaeth amrywio yn ôl holl amgylchiadau'r achos. Dylai ysgolion ystyried y ffactorau canlynol wrth bennu lefel yr oruchwyliaeth yn y sefydliad mewn achos penodol :

- oedran y plant, gan gynnwys unrhyw wahaniaeth oedran mawr;
- nifer y plant y bydd yr unigolyn yn gweithio gyda nhw;
- a fydd gweithwyr eraill yn helpu i ofalu am y plant neu beidio;
- natur gwaith yr unigolyn (neu, mewn lle penodedig fel ysgol, y cyfle sydd gan yr unigolyn i ddod i gysylltiad â phlant);
- pa mor hyglwyf yw'r plant (po fwyaf hyglwyf yw'r plant, mwyaf tebygol yw hi y bydd sefydliadau'n pennu bod y gweithwyr mewn Gweithgaredd a Reoleiddir);
- nifer y gweithwyr a fyddai'n cael eu goruchwyllo gan bob goruchwyliwr.

Ymwelwyr ag ysgolion

Fel arfer, ni fydd angen fetio pobl sy'n ymweld ag ysgolion i fynychu cyfarfodydd, danfon nwyddau neu wneud gwaith cynnal cyn caniatáu iddynt ddod ar safle'r ysgol. Rhai enghreifftiau o bobl nad oes angen iddynt wneud cais am Ddatgeliad yw:

- ymwelwyr sy'n dod i weld y pennaeth, y prifathro neu aelod staff arall neu rai a fydd yn dod i gysylltiad â phlant am gyfnod byr ac aelod staff yn bresennol;
- ymwelwyr neu gontractwyr sy'n dod ar y safle yn unswydd i wneud gwaith atgyweirio brys neu drin cyfarpar ac na fyddai disgwyl iddynt gael eu gadael heb oruchwyliaeth ar safle'r ysgol;
- gwirfoddolwyr neu rieni sy'n dod gyda staff a phlant ar dripiâu achlysurol lle na fyddant yn aros dros nos, neu'n helpu mewn digwyddiadau penodol unigol e.e. diwrnod mabolgampau, ffair ysgol, diwrnod agored;
- pobl sydd ar y safle cyn neu ar ôl oriau'r ysgol pan na fydd plant yn bresennol, e.e. grwpiau lleol sy'n llogi safleoedd ar gyfer gweithgareddau cymunedol neu hamdden, glanhawyr ar gontract sy'n dod ar y safle wedi i'r plant fynd adref neu cyn iddynt gyrraedd.

Fodd bynnag, rhaid i ymwelwyr o'r fath gael eu rheoli gan staff ysgol. Dylid:

- trefnu bod staff yr ysgol yn cofnodi ymwelwyr pan fydd yn cyrraedd ac yn ymadael;
- rhoi mynediad iddynt i rannau penodol o'r ysgol yn unig, os yw'n briodol;
- trefnu bod aelod staff yn eu hebrwng o gwmpas safle'r ysgol, os oes modd;
- rhoi cerdyn ymwelydd/contractwr iddynt, os byddant yn cael eu gadael heb oruchwyliaeth, i ddangos yn glir pwy ydynt; a chyfyngu eu cysylltiad â disgyblion i'r hyn sy'n angenrheidiol i gyflawni pwrpas eu hymweliad;
- sicrhau bod manau gweithio'r ymwelwyr sy'n gwneud gwaith adeiladu, cynnal neu atgyweirio yn cael eu hynysu oddi wrth ddisgyblion am resymau iechyd a diogelwch.

Aelodau bwrdd llywodraethwyr

O dan y trefniadau newydd ar gyfer datgelu a gwahardd, nid yw'r categori 'Gweithgarwch Rheoledig' yn bodoli bellach. Roedd y categori hwn yn cynnwys pobl a all gael llai o gysylltiad â phlant na phobl sydd mewn Gweithgaredd a Reoleiddir, gan gynnwys aelodau Bwrdd Llywodraethwyr.

Yn sgîl hyn, nid yw'n ofynnol bellach fod llywodraethwyr ysgol yn cael Tystysgrif Datgeliad Manylach cyn derbyn eu penodi. Mae hefyd yn golygu ei bod yn erbyn y gyfraith i ysgol wirio a yw aelodau Bwrdd Llywodraethwyr wedi'u cynnwys ar restr wahardd.

Er hynny, mae hawl o hyd gan ysgolion i ofyn am wiriad Tystysgrif Datgeliad Manylach heb wirio'r rhestrau gwahardd. Polisi Gwynedd yw gofyn am wiriad Tystysgrif Datgeliad Manylach heb wirio'r rhestrau gwahardd ar gyfer pob llywodraethwr.